

Verslag consultatie business case Genk

Dinsdag 30 september 2025, Stadhuis Genk

Aanwezig: Tara Op de Beeck (UA), Thomas Machiels (UA), Selina Schepers (Stad Genk), Mien Quartier (Stad Genk), Katrien Van De Sijpe (Stad Genk)

Inhoudsopgave

1. INHOUDELIJKE VRAGEN EN ONDUIDELIJKHEDEN	2
KOSTEN VOOR HET NULALTERNATIEF EN BEHEER	2
WILLINGNESS-TO-PAY	2
2. GOVERNANCE EN (LOKALE) CAPACITEIT.....	2
SCHAALNIVEAU EN CAPACITEIT	2
GOVERNANCE EN DRAAGVLAK IN HET STIEMERPROJECT VANDAAG	3
3. FINANCIËLE INSTRUMENTEN STIEMERFONDS	3
SCHULDFINANCIERING	3
INSTRUMENTEN VOOR BEKOSTIGING	3
4. REFLECTIE OP HET INNOFINS-PROCES.....	4

1. Inhoudelijke vragen en onduidelijkheden

Kosten voor het nulalternatief en beheer

De vraag wordt gesteld of het mogelijk is om een kostenplaatje te geven voor het nulalternatief – wat als er niet wordt ingegrepen (de vraag sluit aan bij het hoofdstuk over de geraamde kosten van de NBS – €300 miljoen – in vergelijking met andere alternatieven)? Vanuit InnoFiNS is gepoogd om dit op te vangen bij de vermeden kosten, maar een volledig nulalternatief werd niet geraamd. Het gaat hier om een aantal algemene impacts. Het is echter heel moeilijk om de verdere achteruitgang van biodiversiteit in monetaire termen te vatten. Wateroverlast is in Genk niet het grootste probleem; anders hadden we gemakkelijker een vermeden kost kunnen berekenen. Boetes vanuit Europa zouden ook in rekening gebracht kunnen worden, maar dat is een onbekende factor. Vanuit Genk wordt ten slotte nog aangegeven dat ze de cost of inaction in andere projecten ook hebben zien passeren, maar de berekeningswijze is niet altijd duidelijk.

Wat betreft de beheerkosten wordt er in het rapport een korte vermelding gemaakt op basis van info van de VMM: het beheer van een gracht is goedkoper dan dat van grijze infrastructuur. De beheerskosten komen vaak terug in de literatuur als een uitdaging voor natuur-gebaseerde oplossingen, maar het feit dat grijze infrastructuur uiteindelijk duurder is, wordt onvoldoende belicht.

Willingness-to-pay

De stad Genk is onder de indruk van het gegeven dat men bereid zou zijn om per huishouden €200 per jaar te betalen. Dat vinden ze eerder frappant en er worden vragen bij gesteld. Vanuit de stad Genk is hierover ook al geïnformeerd bij gezinnen, maar er zijn geen gezinnen bekend die bereid zouden zijn zulke grote bedragen te betalen. Er wordt vanuit InnoFiNS aangegeven dat dit typisch is voor willingness-to-pay-onderzoeken, waar sowieso een bias in zit: vooral de meest geëngageerde mensen nemen daaraan deel. Je zou het wel kunnen zien als een beleidsindicatie dat de bevolking voorstander is van het idee dat een deel van de kosten publiek gedragen wordt, en dat bijgevolg een deel van de algemene middelen hiernaartoe gaan.

2. Governance en (lokale) capaciteit

Schaalniveau en capaciteit

In het rapport wordt aangegeven dat het Stiemerproject te klein is voor de zware governance structuur die wordt opgezet om schuldfinanciering en cofinanciering te bewerkstelligen. Daarop komt de vraag van de stad Genk of er al gesprekken zijn gevoerd over de business case met actoren op hoger schaalniveau om de alternatieve pistes verder uit te denken. InnoFiNS geeft aan dat dit nog niet is gebeurd, maar het wel de bedoeling is om gesprekken op te starten met de Vlaamse administraties. Al blijft een uitdaging wel om tijdens deze gesprekken het financiële verhaal te koppelen aan het adaptatieverhaal.

In de business case worden in de aanbevelingen twee alternatieve scenario's voorgesteld, waaronder één dat aangeeft dat een werkbaarder schaalniveau dat van de waterbekkens zou zijn. Wanneer er gewerkt wordt volgens de natuurlijke systemen en structuren, bovenlokaal en op een hoger schaalniveau, maakt dit de voorgestelde governance-structuur en de bijhorende schuldfinanciering en cofinanciering beter haalbaar. Stad Genk sluit zich tijdens het overleg bij deze aanbeveling aan.

Door stad Genk wordt aangegeven dat er bij Departement Omgeving al eens is nagedacht om experts samen te brengen en ter beschikking te stellen van lokale overheden, maar dat is moeilijk in tijden van besparingen. Voor de overstortproblematiek zijn er nu drie pilootprojecten in Vlaanderen waar dit versneld moet worden uitgerold. Probleem is dat er geen middelen zijn om dit verder uit te werken.

Governance en draagvlak in het Stiemerproject vandaag

Stad Genk geeft aan dat het nu ook betrokken is in andere coalities, zoals de gebiedscoalitie Demer 2. Tegelijk merken ze op dat het draagvlak voor het Stiemerproject binnen het bestuur afneemt; het hoogtepunt is voorbij. Er dreigt een negatieve spiraal, en het blijft moeilijk om investeringen en aandacht op lange termijn te behouden. Er is wat "Stiemermoeheid". In de perceptie leeft het idee dat er te veel middelen naartoe gaan. De huidige grote investering zal haar succes moeten bewijzen om opnieuw aandacht te krijgen. De werken zouden klaar zijn rond zomer 2026.

De stad Genk geeft verder aan dat de samenwerking tussen de verschillende partners bij het Stiemerproject moeizamer is beginnen lopen vanaf de uitvoering. Het blijft moeilijk om te bepalen wat je als lokale overheid kan betekenen. In de visievorming liep de samenwerking goed, maar tijdens de uitvoering werd het moeilijker. Er waren discussies over wie wat moest doen en betalen. Ook binnen de stad blijft horizontaal werken een grote uitdaging. Opschaling binnen de stadsorganisatie is moeilijk; het leren verankeren binnen de stad verloopt traag.

De toekomst van het Stiemerprogramma: dit zit nu mee in de gebiedscoalitie, samen met andere waterlopen. Het is meer beperkt opgenomen in het meerjarenplan, mede omdat het programma van planningsfase naar uitvoeringsfase is geëvolueerd, en zal niet meer zo groots worden uitgevoerd. Er komt meer focus op investeringen op wijkniveau, met snelle realisaties in plaats van langdurige planningsprocessen. Er zijn minder middelen dan tijdens de vorige Vlaamse legislatuur, die onder andere nog over extra coronamiddelen beschikte.

3. Financiële instrumenten Stiemerfonds

Schuldfinanciering

Stad Genk stelt de vraag of schuldfinanciering al in andere locaties succesvol wordt toegepast voor de financiering van NBS. InnoFiNS geeft aan dat er heel wat Europese steden zijn die al groene obligaties hebben uitgegeven, mede omdat het een van de gemakkelijkste manieren is om snel veel geld op te halen. Het gaat voornamelijk om grote steden, maar er zijn ook voorbeelden van kleinere steden, zoals Hampton (VS), waarbij ook het volume van de obligatie veel kleiner is dan bij de meeste groene obligaties.

Door alle aanwezigen wordt verder nagedacht welke partner hierin een ondersteunende rol zou kunnen spelen voor de uitgifte van de obligatie. Er wordt bijvoorbeeld gedacht aan de VVSG, als sectorfederatie voor de Vlaamse steden en gemeenten.

PPS-constructies zijn zware vehikels, maar wel interessant om extra kennis binnen te halen. Voor de selectie van een private partner blijf je echter gebonden aan de wet op de overheidsopdrachten.

Instrumenten voor bekostiging

In het Stiemerfondsconcept zitten heel wat instrumenten voor bekostiging. De vraag wordt aan de stad Genk gesteld of er draagvlak is voor die instrumenten? Op stedelijk niveau zouden ze toepasbaar kunnen zijn. Stad Genk geeft aan dat de verhardingsheffing eens ter sprake is gekomen, maar de burgemeester vond dat dit Vlaams geregeld moet worden — lokaal wil men geen "pestbelasting" heffen. Bovendien is er concurrentie met buurgemeenten waar de regels soepeler zijn. Een Vlaams kader zou een gelijk speelveld creëren. Ook stedenbouwkundige lasten liggen gevoelig, zeker omdat de stad Genk de ambitie heeft om te groeien en hiervoor zijn nieuwe ontwikkelingen en woningen nodig. Er is nood aan bouwactiviteit, maar sommige gebieden zijn moeilijk te ontwikkelen, en Genk is vandaag al niet de favoriete locatie voor ontwikkelaars. Er worden zelfs geen kosten aangerekend bij stedenbouwkundige vergunningen. VLARIO probeert al jaren de infiltratiebonus op de agenda te zetten, maar dat verloopt moeizaam.

Er gaan wel stemmen op dat de waterfactuur zal stijgen omdat het allemaal onbetaalbaar wordt, maar dat betekent niet dat die middelen in NBS zullen worden geïnvesteerd in plaats van opnieuw in grijze

infrastructuur. Aquafin is minder lokaal betrokken en verankerd in de oplossingen die ze realiseren, waardoor NBS en hun 'cobenefits', zoals biodiversiteit, minder een prioriteit zijn.

Stad Genk is geïnteresseerd hoe de aanbevelingen gebruikt kunnen worden om als hefboom op het beleid te wegen. InnoFiNS geeft aan dat er met het Kenniscentrum Vlaamse Steden bekeken wordt of er mogelijkheden zijn om beleidsmakers te bereiken. In Limburg ziet InnoFiNS ook een mogelijke samenwerking met de provincie om de Limburgse gemeenten te bereiken. De dienst klimaat van de provincie vervult vandaag al een actieve rol als brug tussen Vlaams en lokaal (bestuurlijk) niveau.

Stad Genk geeft aan dat dit een goed moment is voor dit onderzoek, omdat we ons in een context van extra besparingen bevinden, en tegelijk een zoektocht naar nieuwe inkomsten. De boodschap dat stedenbouwkundige lasten ontwikkelaars niet zouden afschrikken, kan positief werken; omdat men moet nadenken over extra inkomsten, zou men er nu wel oren naar hebben. Het thema van heffingen leeft ook bij de Vlaamse Bouwmeester.

4. Reflectie op het InnoFiNS-proces

Er wordt aan de stad Genk gevraagd om te reflecteren op het proces dat in de afgelopen vier jaar werd gelopen met de living lab Genk. Ze geven aan dat:

- Financiering is in klimaatadaptatie een steeds belangrijker topic geworden. In de toekomst zullen we vaker bedragen moeten kunnen koppelen aan maatregelen.
- Stad Genk heeft het proces als zeer relevant ervaren, mede omdat zij als lokale overheid nog niet over de (financiële) expertise beschikken met betrekking tot alternatieve financiering voor NBS. Dit maakt dat het vakjargon voor hen als lokale overheid bij momenten moeilijk blijft, en ze zich nog niet als volwaardige sparringspartner op dat vlak beschouwen.
- De financiële situatie bij lokale besturen en op Vlaams niveau zorgt ervoor dat het belang van alternatieve instrumenten zal toenemen. Het onderzoek komt dus op een goed moment.
- Het document eindigt met de noodzaak om publieke middelen te blijven gebruiken. Hoe houdbaar is dat op lange termijn? Het is tijd voor alternatieven. Dan is ook de raming van de cost of inaction belangrijk.
- Klimaat staat vandaag niet zo hoog op de agenda, ook niet op Vlaams niveau. Dat is een groot verschil met de periode waarin het projectvoorstel werd geschreven (2018-2019). Een blijvende uitdaging is het moneteriseren van NBS en adaptatie baten. "Als je het niet monetair maakt, verschijnt het niet op agenda's."